

100 يىللىق كۈرەش يولى بېغى مۇساپىگە ئائىلىشىش

چاۋياڭ راۋىقىدىكى كاتتا ئوي مۇراسىمى

1936 - يىلى 7 - ئاينىڭ 28 - كۈنى، يۇ شىۋسۇڭ بىلەن شېڭ شىتۇڭ دىخۇئا غەربىي باغچىسى (ھازىرقى ئۈرۈمچى شەھىرى خەلق باغچىسى)دىكى چاۋياڭ راۋىد-قىدا ئوي مۇراسىمى ئۆتكۈزگەن .

1936 - يىلى 7 - ئاينىڭ 28 - كۈنى، يۇ شىۋسۇڭ بىلەن شېڭ شىتۇڭ دىخۇئا غەربىي باغچىسى (ھازىرقى ئۈرۈمچى شەھىرى خەلق باغچىسى)دىكى چاۋياڭ راۋىد-قىدا ئوي مۇراسىمى ئۆتكۈزگەن .

تۈرگەنلىكىنى ئەسلىگىندە، كۆزلىرىدىن تا-راملاپ ياش تۆكۈلگەن. بۇ شىۋسۇڭ: «شى تۇڭ، ئىسىڭىز نېمىدېگەن مەنىلىك، كۆللىنىشى، بىرلىككە كېلىش دېگەن مەنىدە ئىكەن! بۇ بىزنىڭ كوممۇنىزم غايىمىز، تېخى-مۇ مۇھىمى، قەدىمدىن داۋاملىشىپ كەلگەن مىللەتنىڭ ئۇلۇغۋار ئارزۇسى» دېگەن. شۇنىڭ بىلەن ئىككىسىنىڭ قەلبى تېخىمۇ يېقىنلاشقان، ئىنقىلابىي ئېتىقادى تېخىمۇ چىڭغان.

تويىدىن كېيىن ئىككىيلەن بىر يىلدىن كۆپرەك شېرىن كۈنلەرنى گۈەتكۈزگەن. «چۈنكى، بىزنىڭ ئورتاق غايىمىز بولغاچقا، تۇرمۇشىمىز مەنىلىك، كۆڭلۈك ئۆتكەن» دېگەن شېڭ شىتۇڭ ئەسەلەپ. ئويلىمىغان يەردىن، شېڭ شىسەي ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمە-غان، 1937 - يىلى 12 - ئايدا يۇ شىۋسۇڭ ئۆلدىن كېيىن، سوۋېت ئىستىپاقىغا يالاپ ئېلىپ مېڭىغان، شېڭ شىتۇڭ ئايرودۇرۇمدا ئېرىنى ئۇزىتىپ قويغان. «ئۆلجىي، ئېسىڭىز-دە بولسۇن، ئىنقىلاب ئۈچۈن باتۇر ئادەم بولۇپ، كۆكرەك كېرىپ ئوتتۇرىغا چىقىپ، زوراۋانلىقتىن قورقماسلىق كېرەك، ئۆزىڭىز تاللىغان ئىنقىلاب يولىدا مېڭىڭ.» ئۇ ئېرد-نىڭ جۇدالىق پەيتىدە قىلغان سۆزلىرىنى ئىزچىل ئېسىدە چىڭ ساقلىغان. شۇنىڭدىن كېيىن يۇ شىۋسۇڭنىڭ ھېچقانداق ئىز - دې-ردىكى بولمىغان. شېڭ شىتۇڭ شېڭ شىسەي بىلەن ئاكا - سىڭىللىق مۇناسىۋىتىنى ئۇزۇپ، ئانىسى ئەن جىڭفېڭ بىلەن بىللە دۈيەن مەھكىمىسىدىن كۆچۈپ چىقىپ، فال-مىلىسىنى ئانىسىنىڭ فامىلىسىگە ئۆزگەر-تىپ، ئۆزىگە ئەن جىجىيى دەپ ئىسىم قويغان.

ياپون تاجاۋۇزچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشى غەلبە قىلغاندىن كېيىن، ئەن جىجىيى يۇ شيۇ-سۇڭنىڭ يۇرتى جېجىياڭ جۇجىڭغا كېلىپ تۇرمۇش كەچۈرگەن. يېڭى جۇڭگو قۇرۇل-غاندىن كېيىن، ئەن جىجىي يۇ شيۇسۇڭنىڭ ئالەمدىن ئۆتكەنلىكىنى بىلگەن. ئۇ تولۇپ

ئېنېرگىيە تېجەش، بۇلىغما ئازايىتىش يېشىل زاۋۇت بەرپا قىلىش ۋە يۇرۇشتۇرۇشتە-كى يادرولۇق ھالقا، شىركەتنىڭ ئاساسلىق توك ئىشلىتىش ئۈسكۈنىلىرىنى بىردەك چاسە-تونا ئۆزگەرتكۈچ ئارقىلىق كونترول قىلىپ، ھاۋا بېسىملىق ماشىنا گۇرۇپپىسىنىڭ قالدۇق ئىسسىقلىقىنى يىغىۋېلىش، ئىنچىكە يىپ ئېگە-رىش ماشىنىسىنىڭ قالدۇق ئىسسىقلىقىنى يىم-غۇيېلىش، ھاۋا بېسىملىق ماشىنا گۇرۇپپىسىد-ىنى تورلاشتۇرۇپ ئۆزگەرتىش قاتارلىق ئې-نېرگىيە تېجەيدىغان قىلىپ ئۆزگەرتىش تۈر-لىرىنى قانات يايدۇرۇپ، مەھسۇلات ئىش-لەپچىقىرىش جەريانىدىكى ئېنېرگىيە ئىشلىد-تىشنى ئەلالاشتۇرۇپ، كارخانىنىڭ سېلىش-تۇرما بىرلىك مەھسۇلات مىقدارىغا كېتىدە-غان توك سەرپىياتىنى دۆلەت ئىچىدىكى ئوخشاش كەسىپلەر ئارىسىدا ئىلغار سەۋىيەگە يەتكۈزدى.

«ئەقلىي ئىقتىدارلىق چوڭ سانلىق مەلۇ-

مات بىلەن ئىلغار ھۈنەر - سەنئەتنى بىرلەشتۈ-

رۇش بىزنىڭ ئىشلەپچىقىرىش جەريانىنىڭ بۇ-

قىرى ئۈنۈملۈك، تۆۋەن سەرپىياتلىق، ئېنېر-گىيە تېجەيدىغان بولۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇشىمىز-غا، بايلىقنى ئەلالاشتۇرۇشىمىز ۋە دەۋرىي

مۇداپىئە كۆرسەتمىسى

ئانار بۇلۇت\شىنجاڭ گېزىتى مۇخبىرى سۇ لۇپىڭ

دۆلتىمىزدە ئىشلەنگەن يېڭى تىپتىكى تاجسىمان ۋىرۇس ۋاكسىنىسى دۇنياغا كەل-گەندىن كېيىن، دۆلەت ئىچىدە تۈركۈملەپ ئەملىنىشكە باشلىدى. دۆلتىمىزدە ئىشلەنگەن يېڭى تىپتىكى تاجسىمان ۋىرۇس ۋاكسىنىسى بىخەتەرەمۇ؟ ئەمەلەنگەندىن كېيىن قانچىلىك ۋا-قىتتا ئانتىتىپلا شەكىللىنىدۇ؟ سوزۇلما خاراكىتېر-لىك كېسەلگە گىرىپتار بولغانلار ۋاكسىنا ئەملەت-سە بولامدۇ؟ 3 - ئاينىڭ 18 - كۈنى، ئاپتونوم رايونلۇق كېسەللىكلەرنىڭ ئالدىنى ئېلىش - كونترول قىلىش مەركىزى ئىمۇنىتېتى پىلانلاش ئورنىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى شيې نا ئامېنىڭ گۇ-مانىي سوئاللىرىغا يېشىپ جاۋاب بەردى.

«نۆۋەتتە بىز ئىشلىتىۋاتقان يېڭى تىپتىكى تاجسىمان ۋىرۇس ۋاكسىنىسى ئاكتېپسىزلاشتۇ-رۇلغان ۋاكسىنا، قوللىنىلغان ئاكتېپسىزلاشتۇ-رۇش تېخنىكىسى ئىنتايىن پىشقان تېخنىكا.» شيې نا مۇنداق دېدى: يېڭى تىپتىكى تاجسىمان ۋىرۇس ۋاكسىنىسى باشقا ۋاكسىنىلارغا ئوخشاش، تەتقىق قىلىپ ئېچىش جەريانىدا ھايد-ۋانىات تەجرىبىسى ۋە I باسقۇچلۇق، II باسقۇچلۇق، III باسقۇچلۇق كىلىنىكلىق سىناق ئېلىپ بېرىلىپ، ۋاكسىنىنىڭ ھايۋانات ھەم ئادەم بەدىنىدە ناچار تەسىر پەيدا قىلىدە-غان - قىلمايدىغانلىقى، شۇنداقلا ناچار تەسىر پەيدا قىلىش دەرىجىسى باھالانغان. نۆۋەتتە، دۆلتىمىزدە ئىشلەنگەن يېڭى تىپتىكى تاجىس-مان ۋىرۇس ۋاكسىنىسىنىڭ بىخەتەرلىكلىكى ۋە ئۈنۈم كۆرسەتكۈچى دۇنيا سەھىيە تەشكە-لاتى بەلگىلىگەن بازارغا سېلىش گۇلچىمىدىن ئېشىپ كەتكەن بولۇپ، كەڭ دائىردىكى كە-شىلەر توپى ئارىسىدا ئۈنۈملۈك قوغداشنى شەكىللەندۈرەلەيدۇ.

«ھازىرغا قەدەر، ۋاكسىنا ئەملەتكەن كە-شىلەر توپى ئارىسىدا ۋاكسىنىغا مۇناسىۋەتلىك ئېغىر ناچار تەسىر بايقالمىدى، باشقا ۋاكسىنە-لارغا ئوخشىمايدىغان ئالاھىدە ناچار تەسىرەمۇ

(بېشى 1 - بەتتە)

ھەر مىللەت كادىرلار، ئاممىنى يېتەكلەپ جاپاغا چىداپ كۈرەش قىلغانلىقىدەك كۆرۈنۈش كەڭ پارتىيە ئەزىزلىرىغا بىر قېتىملىق جانلىق پارتىيە تارىخى دەرسى بولدى» دېدى كۆك-توقاي ناھىيەلىك مەدەنىيەت - تەنتەربىيە - را-دىيو - تېلېۋىزىيە ۋە ساياھەت ئىدارىسىنىڭ ئىدارە باشلىقى گۇ فاڭ.

بۇ چاغدا، شۆيۈەننىڭ ئەن گۇيخۇەي كۆرگەزمە زالىدا، يەنە بىر تۈركۈم ئېكسكۇر-سىيەچىلەر شۆيۈەننىڭ كېتورى جياڭ شۆيەن-نىڭ تەسىرلىك بايىنى ئىچىدە، ئەن گۇيخۇەي-نىڭ ئىش ئىزلىرى بىلەن تونۇشۇۋاتتاتى. 1958 - يىلىدىن 1964 - يىلىغىچە، ئەن گۇيخۇەي كۆكتو-قاي كان ئىشلىرى ئىدارىسى پارتىيە كومىتېتى-نىڭ شۇجىسى، ئىدارە باشلىقى بولغان، يېڭى جۇڭگو ئەڭ قىيىن ئەھۋالدا قالغان ئاشۇ بىر نەچچە يىلدا، كۆكتوقاي دۆلەت ئۇچۇن سوۋېت ئىتتىپاقىغا قەرز قايتۇرۇشتەك ئېغىر ۋەزىپىنى ئۈستىگە ئالغان. ئەن گۇيخۇەينىڭ يېتەكچىلە-كىدە، پۈتۈن كاندىكى كادىرلار، ئىشچى - خىزمەتچىلەر مۇرىسىدە كۆتۈرۈپ، دۇمبىسە-گە يۇدۇپ، سېۋەت - سېۋەت رۇدا ئارقىلىق دۆلەت ئۇچۇن ئۇچتىن بىر قىسىمدىن كۆپرەك تاشقى قەرزنى ئۈستىگە ئالغان.

«ئەن گۇيخۇەي كۆرگەزمە زالىنى بەرپا قىلىشتا، ئېكسكۇرسىيەگە، ئۆگىنىشكە كەلگەن پارتىيە ئەزالىرى، كادىرلارنىڭ ئەسلى مەقسەت-نى ئۇنۇتماي، جاسارەت بىلەن ئىلگىرلەپ، ئە-ھەلىي ھەرىكىتى ئارقىلىق كۆكتوقاي روھىنى ئەمەلىيەتتە كۆرسىتىشنى ئۈمىد قىلدۇق» دېدى كۆكتوقاي كادىرلار شۆيۈەنى ئوقۇ-تۇش تەتقىقات بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ۋاڭ دەن. بۇ كۆرگەزمە زالى «ئۇرۇش ئوتى يالقۇنچىغان يىللار، جەڭ مەيدانىغا قايتا ئا-تە-لىنىشى، خەلققە سادىق بولۇش، پاك - دۇرۇس بولۇش»تىن ئىبارەت نۆت قىسىم ئارقىلىق ئەن گۇيخۇەينىڭ پارتىيە ئۇچۇن، دۆلەت ئۇچۇن، خەلق ئۇچۇن ئۆزىنى بېقىش-لىغان ھاياتىنى بايان قىلغان.

كىچىكىدىن كۆكتوقاي بازىرىدا تۇغۇلۇپ چوڭ بولغان خالەدە مۇسابىك بۇگۇنكى كۈندە شىنجاڭ رەڭلىك مېتال سانائىتى گۇرۇھى ئاز

مۇتەخەسسىس مۇنداق بىلدۈردى:

يېڭى تىپتىكى تاجسىمان ۋىرۇس ۋاكسىنىسى بىخەتەر، ئىشەنچلىك

بايقالمىدى.» شيې نا مۇنداق دېدى: گوۋۇ-يۈەن بىرلىشىپ ئالدىنى ئېلىش، بىرلىشىپ تىز-گىنلەش مېخانىزمى ئاخبارات ئېلان قىلىش يىغ-ىنىنىڭ خەۋىرىگە ئاساسلانغاندا، 3 - ئاينىڭ 14 - كۈنىگىچە، مەملىكەت بويىچە جەمئىي 64 مىليون 980 مىڭ ئادەم قېتىم يېڭى تىپتىكى تاجسىمان ۋىرۇس ۋاكسىنىسى ئەملەنگەن، ئاپتونوم رايو-نىمىزدا يېڭى تىپتىكى تاجسىمان ۋىرۇس ۋاكس-ىنىسى ئەملەتكەنلەر قېتىم سانى نۆۋەتتە مەملى-كەت بويىچە 4 - گۇرۇندا تۇرغان. شۇنىڭ بىلەن بىللە، دۆلتىمىز جىددىي ئېھتىياجلىق بولغان تەرەققىي قىلىۋاتقان 69 دۆلەتكە ھەقسىز ۋاكسىنا ياردىمى بەردى ھەم بېرىۋاتىدۇ، 43 دۆلەتكە ۋاكسىنا ئېكسپورت قىلدى.

«دۆلتىمىزنىڭ كەڭ دائىرىدە ۋاكسىنا ئەملىيەلىشى ھەمدە باشقا دۆلەتلەرگە ۋاكسىنا ياردىمى بېرەلىشى يەنە بىزنىڭ ۋاكسىنىمىزنىڭ بىخەتەر، ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايد-دۇ.» شيې نا مۇنداق دېدى: «دۆلتىمىز تەسە-تىقلىغان ۋاكسىنىنىڭ بىخەتەرلىكلىكى، ئۈنۈملۈك-لۈكى توغرىسىدا ياخشى دەلىل - ئىسپات بار، بىزمۇ ئاممىنىڭ ئەھۋالىنى بىلىش، قوشۇلۇش، ۋاكسىنا ئەملەشكە بولمايدىغان كېسەللەرنى ساقىت قىلىش ئالدىنقى شەرتدە، ۋاكسىنا ئەم-لەشكە پائال قاتنىشىشنى تەشەببۇس قىلىمىز.»

ئالدىنقى مەزگىلدىكى يېڭى تىپتىكى تاج-سىمان ۋىرۇس ئاكتېپسىزلاشتۇرۇلغان ۋاكسىنە-نى كىلىنىكلىق تەجرىبە قىلىش تەتقىقاتىغا ئا-ساسلانغاندا، 2 - قېتىملىق ئاكتېپسىزلاشتۇرۇل-غان ۋاكسىنىنى ئەملەپ تەخمىنەن ئىككى ھەپتە-دىن كېيىن، ئەمەلەتكۈچىلەر توپىدا بىرقەدەر ياخشى ئىمۇنىتېت ئۇنۇمى شەكىللەنگەن. «ھا-مىلدارلار، بالا ئېمىتىۋاتقان ئاياللار، قىزىش، يۇقۇملىنىش قاتارلىق كېسەللىكنىڭ ئۆتكۈر مەز-گىلىدە تۇرۇۋاتقانلار، ئىمۇنىتېت ئىقتىسادى كەمچىل كىشىلەر توپى ھەمدە ئېغىر دەرىجىدە-كى جىگەر، بۆرەك كېپىسلى، دورا بىلەن كونترول قىلغىلى بولمايدىغان يۇقىرى قان بېسىم، قەنت كېسىلى ئەگەشمە كېسەللىكى، يامان سۈپەتلىك ئۆسەنگە گىرىپتار بولغۇچە-لار قاتارلىق كىشىلەر ۋاكسىنا ئەملەشكە ماس كەلمەيدۇ» دېدى شيې نا.

ئۇچرايدىغان مېتاللار چەكلىك مەسئۇلىيەت شىر-كىتىنىڭ خىزمەتچىسى، «ئەسلىي مەقسەتنى ئەسەلەپ، ئەمەلىيەتتە كۆرسىتىشكە ئەھمىيەت بې-رىمەن، پارتىيە ئەزاسى بولۇش سۈپىتىم بىلەن، ھەرىكىتىمدە كۆكتوقايدىكى پېشقەدەم بىر ئەۋلاد قۇرغۇچىلارنىڭ روھىغا ۋارىسلىق قىلىمەن ۋە ئۇنى ئەۋج ئالدۇرىمەن» دېدى خالەدە.

2017 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، كۆكتوقاي كا-دىرلار شۆيۈەنگە رەسمىي ۋىۋىسكا ئېسىل-دى. كادىرلار شۆيۈەنى 3 - نومۇرلۇق كان ياتىمىسى، يەر ئاستى سۇ ئېلېكتىر ئىستانسىسى، گېئولوگىيە كۆرگەزمىخانىسى قاتارلىق قىزىل تا-رىخىي ئىزلاردىن تولۇق پايدىلىنىپ، نەق مەيدان ئوقۇتۇشى، كۆرۈنۈش ئوقۇتۇشى، ئە-ھەلىي مىسال ئوقۇتۇشى، قىزىل ناخشا ئوقۇتۇ-شى، شېئىر ئوقۇتۇشى، ئەھەلىي كۆرۈنۈش گو-فۇتۇشى قاتارلىق ئون خىل ئوقۇتۇش گەندىزد-سى ئارقىلىق، پېشقەدەم بىر ئەۋلاد قۇرغۇچە-لارنىڭ ۋەنەنىنى كۆڭلىگە پۇكۇپ، جاپاغا چىداپ كۈرەش قىلىپ، پۇختا، ئىشلەشنى خا-لايدىغان، مەسئۇلىيەتنى دادىل زىمىگە ئال-دىغان يۈكسەك مەنزىلىنى نامايان قىلىپ، ئۇنى تۆھپە ئىزنالىرىنى ئىزدەيدىغان، ئېتىقاد كۈچىنى قوبۇل قىلىدىغان ئەڭ بىۋاسىتە تەر-بىيە بازىسىغا ۋە روھقا ۋارىسلىق قىلىش ئې-گىزلىكىگە ئايلاندۇردى.

بۇگۇنكى كۈندە، كۆكتوقاي كادىرلار شۆيۈەنى پۈتۈن ناھىيەدىكى ھەرقايسى تارماق (ئورۇن)، ھەر ساھە، ھەر كەسىپنىڭ پارتىيە تارىخىنى ئۆگىنىش تەربىيەسىنى قانات يايدۇرۇشىدىكى مۇھىم ۋاسىتىگە ئايلاندى. «شۆيۈەنمىز يەنە 3 - نومۇرلۇق كان ياتىم-سى، يەر ئاستى سۇ ئېلېكتىر ئىستانسىسى، گې-ئولوگىيە كۆرگەزمىخانىسى قاتارلىق قىزىل تارىخىي ئىزلارنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ، ئۇلارنى پارتىيە تارىخىنى ئۆگىنىش تەربىيە-سىنىڭ ئەمەلىيەت نۇقتىسى قىلدى. نۆۋەتتە، بىزنىڭ بۇ يەرگە كېلىپ تەربىيەلىنىش، كۆگە-نىش، پارتىيە تارىخىنى ئۆگىنىش تەربىيەسە-نى قوبۇل قىلىشنى ئالدىن زاكاز قىلغان سىنىپ قېتىم سانى 200 دىن ئاشتى» دېدى ۋاڭ دەن.

^[1] كېزىتىنىڭ يىللىق باھاسى: 336 يۈەن، ئايلىق باھاسى: 28 يۈەن، پارچە باھاسى: بىر يۈەن

^[2] كېزىتىنىڭ يىللىق باھاسى: 336 يۈەن، ئايلىق باھاسى: 28 يۈەن، پارچە باھاسى: بىر يۈەن

^[3] كېزىتىنىڭ يىللىق باھاسى: 336 يۈەن، ئايلىق باھاسى: 28 يۈەن، پارچە باھاسى: بىر يۈەن